

67-22-56/1
05.10.2020

До спеціалізованої вченої ради К 35.052.23
у Національному університеті
«Львівська політехніка»

вул. Князя Романа 1/3, м. Львів, 79008

В І Д Г У К

**офіційного опонента доктора юридичних наук, професора
Мовчана А.В. на дисертацію Цилюрик Інни Ігорівни за темою «Гарантії
прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження
під час проведення слідчих (розшукових) дій», подану на здобуття наукового
ступеня кандидата юридичних наук
за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова
експертиза; оперативно-розшукова діяльність**

Актуальність теми дослідження. Статтею 3 Конституції України проголошено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а утвердження і забезпечення її прав та свобод є головними обов'язками держави. З метою забезпечення неухильного дотримання прав та свобод, законних інтересів людини відповідно до вимог Конституції України та міжнародних договорів, Президентом України 8 квітня 2008 року була підписана Концепція реформування кримінальної юстиції України. Ці директиви відображені серед завдань кримінального провадження, що визначені у ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України: захист особи, суспільства, держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного і неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу, і щоб до кожного учасника кримінального провадження було застосовано належну правову процедуру.

Оскільки одними із основних засобів формування доказової бази для забезпечення прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження є слідчі (розшукові) дії, то з теоретичного і практичного погляду залишається актуальним питання: за яких умов слідчі (розшукові) дії визнаються правомірними, і яким чином їхню правомірність можна забезпечити? Дослідження цієї проблеми покликане забезпечити пізнання різноманітних аспектів інституту слідчих (розшукових) дій: кримінального, процесуального, організаційного, тактичного, психологічного, морально-етичного, а також визначення напрямків їхнього розвитку та вдосконалення.

Актуальність наукового дослідження І.І. Цилюрик обумовлена також й тим, що залишається особливо актуальним посилення захисту конституційних прав осіб, які можуть зазнавати обмеження в умовах кримінального провадження, і, зокрема, під час проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, які, як правило, поєднуються із суттєвим втручанням у сферу особистих прав та свобод особи. Саме тому держава повинна запровадити дієву систему гарантій прав та свобод учасників судочинства, яка здатна забезпечити недопущення їх порушення під час прийняття компетентним органом рішення про проведення відповідної процесуальної дії, під час її провадження та фіксації перебігу і результатів. Зазначене й обумовлює необхідність сучасного комплексного наукового дослідження наведеної тематики.

Про актуальність теми дисертації Цилюрик І.І. свідчить також її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до положень розділу 4 Стратегії сталого розвитку «Україна - 2020», схваленої Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015, Постанови НАН України від 20.12.2013 р. № 179 «Про Основні наукові напрями та найважливіші проблеми фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2014-2018 роки» та рекомендацій Ради президентів академій наук України для ВНЗ щодо виконання досліджень за Пріоритетними науковими напрямами досліджень (п. 3.4. Політико-правові науки); у межах науково-дослідної роботи Приватного вищого навчального закладу «Львівський університет бізнесу та права».

Автор правильно визначив **мету** та **завдання** дослідження, обрав відповідну **методику** його проведення. Саме тому **обґрунтованість наукових**

положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність не викликають сумніву. Дисертанткою опрацьовано велику кількість (234 одиниці) джерел, присвячених тематиці наукового дослідження.

Дисертантка здійснює своє дослідження на значній за обсягом емпіричній базі, яка включає матеріали судової та слідчої практики, статистичні та аналітичні матеріали, інформацію з Єдиного реєстру досудових розслідувань, Єдиного державного реєстру судових рішень, результати анкетування 360 працівників правоохоронних органів.

Вміле використання широкого спектру сучасних методів наукового пошуку також позитивно вплинуло на ступінь обґрунтованості сформульованих автором наукових положень, висновків і рекомендацій.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій. Комплексне опрацювання та системний аналіз наукових джерел і процесуальних норм в їх генезисному та порівняльно-правовому аспектах, а також матеріалів практики дало можливість Циліорик І.І. сформулювати власні наукові положення, висновки та рекомендації, що відзначаються достовірністю та характеризуються науковою новизною. До найбільш вагомих наукових положень дисертації, що характеризуються новизною або її елементами, на думку офіційного опонента, слід віднести такі:

1) *вперше* сформульовано авторське визначення поняття «слідчі (розшукові) дії» – як передбачена КПК України процесуальна діяльність, яка є основним способом збирання доказів у кримінальному провадженні, здійснювана уповноваженими на те законом службовими особами і безпосередньо спрямована на виявлення, отримання, закріплення і перевірку (оцінку) відомостей, що відносяться до справи; обґрунтовано, що правомірність слідчих (розшукових) дій є однією із засад кримінального провадження, яка, за оцінювання його ходу та результатів, зобов'язує орієнтуватись не тільки на дотримання, під час їх проведення, законодавства, що впливає з принципу законності, а й на визнання та забезпечення прав, свобод та законних інтересів його учасників, на що вказує принцип верховенства права;

2) *удосконалено* в контексті осмислення підстав для скасування або зміни судового рішення п. 3 ч. 1 ст. 409 КПК України та доповнено підстави скасування судового рішення, передбачені ч. 2 ст. 412 КПК України; наукові положення щодо організаційних засобів забезпечення правомірності слідчих (розшукових) дій, якими є повноваження та діяльність таких учасників процесу,

як: прокурор, слідчий, дізнавач, керівник органу дзнання, керівник органу досудового розслідування, слідчий суддя, захисник, інші учасники кримінального провадження, суд, що сприяє захисту прав, свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій; наукові підходи щодо визначення поняття «судовий контроль за досудовим розслідуванням» за наявності процесуальних підстав у визначених межах, напрям діяльності слідчого судді, який забезпечує законність рішень та дій слідчого, прокурора з метою дотримання прав, свобод та законних інтересів осіб у кримінальному провадженні під час проведення слідчих (розшукових) дій.

3) *набули подальшого розвитку* положення щодо визначення процесуальних, організаційних і тактичних завдань, пов'язаних із необхідністю проведення слідчих (розшукових) дій, які вирішує захисник під час конфіденційних побачень із підзахисним, ознайомлення із матеріалами кримінального провадження, участі у процесуальних діях, заявлення клопотань; наукові твердження про чітку законодавчу регламентацію підстав та порядку проведення кожної слідчої (розшукової) дії як гарантії прав і свобод, законних інтересів її учасників; наукові підходи щодо необхідності наділення захисника правом самостійного проведення окремих процесуальних дій.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що обгрунтовані в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані у: *науково-дослідній роботі* як підґрунтя для подальшого розвитку вчення про гарантії прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій; *правотворчій діяльності* – для вдосконалення правової регламентації прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій (лист Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності від 22.07.2020 р.); *навчальному процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Доказування у кримінальному провадженні», «Теоретичні проблеми досудового розслідування», а також у процесі підготовки підручників, посібників, лекцій і методичних матеріалів, під час проведення семінарських занять (Довідка про впровадження результатів дисертаційної роботи у навчальний процес кафедри кримінального права і процесу Національного університету «Львівська політехніка» від 17.06.2020 р.); *практичній діяльності* – як рекомендації,

спрямовані на захист гарантій прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій.

Достатньою є *апробація результатів дослідження*. Основні положення дисертації з достатньою повнотою викладені у дванадцяти публікаціях, зокрема: шести статтях (п'ять статей - у фахових виданнях з юридичних наук, одна з яких входить до збірника, включеного в наукометричну базу даних «Index Copernicus», одна - в зарубіжному періодичному виданні іншої держави) та у шести тезах доповідей на науково-практичних заходах, зокрема: «*Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави*» (Львів, 27 травня 2015 р.); «*Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах реформування кримінального законодавства*» (Львів, 28 жовтня 2016 р.); «*Вдосконалення правового механізму захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції*» (Львів, 28 лютого 2017 р., 27 березня 2018 р., 29 березня 2019 р.); «*Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави*» (Львів, 30 травня 2018 р.).

Оцінка змісту дисертації та автореферату. Зміст поданого автореферату дисертації ідентичний основним положенням дисертації. Дисертація та її автореферат оформлені відповідно до встановлених вимог. Дослідницька робота виконана на високому науково-теоретичному рівні. Автором по-новому вирішені теоретичні питання теми дослідження, які є вагомим внеском у процесуальну науку, а також свідчать про глибокі знання дисертантки питань, пов'язаних із гарантією прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій, її вміння абстрагуватися від другорядних питань та зосереджувати увагу на принципових і практично значущих проблемах виконаного наукового дослідження.

Власне бачення шляхів вирішення певних проблем, обґрунтований підхід до їх розв'язання дозволили дисертантці висловити низку нових та таких, що заслуговують на увагу, теоретичних положень і пропозицій. Відповідно до поставленої мети визначені задачі дослідження: проаналізувати генезу інституту прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій; визначити процесуальні гарантії захисту прав та свобод, законних інтересів під час проведення слідчих (розшукових) дій; дослідити законність слідчих

(розшукових) дій як гарантію захисту прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження; визначити та охарактеризувати обґрунтованість проведення слідчих (розшукових) дій під час кримінального провадження; з'ясувати підстави та суб'єктів захисту прав та свобод, законних інтересів під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій; здійснити аналіз міжнародного досвіду забезпечення процесуальних гарантій прав і свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій; проаналізувати статус слідчого та керівника органу досудового розслідування як суб'єкта забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій; встановити роль прокурора та охарактеризувати статус слідчого судді як суб'єкта забезпечення гарантій прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій; окреслити значення захисника як суб'єкта забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження.

Дослідження складається із вступу, трьох розділів, які містять 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 256 сторінок, з яких 186 – основний текст, 28 – додатки, 25 – список використаних джерел (234 найменування).

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, висвітлено ступінь вивчення проблеми і зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету й завдання, об'єкт, предмет та методологічні засади дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; подано відомості про апробацію результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

Перший розділ «Процесуальні засади прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій» складається з трьох підрозділів.

У першому підрозділі автором проаналізовано теоретичні та правові основи розвитку інституту гарантій прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження. Розкрито стан дослідження понять «гарантії», «права», «слідчі (розшукові) дії» (стор. 28–38).

Автором цілком слушно зроблено висновок про те, що дослідження інституту слідчих (розшукових) дій повинно проводитись з урахуванням динамічного розвитку їх системи, яка постійно вдосконалюється (*стор. 38*).

Підсумовано, що вся система гарантій, яка діє у кримінальному процесі, здійснює забезпечення прав учасників кримінального провадження. Водночас дисертанткою обґрунтовано, що законодавчо закріплена система юридичних гарантій ще не є показником якісного забезпечення прав і свобод особи (*стор. 39–56*).

У дисертації проведено ретельний аналіз додаткових процесуальних гарантій захисту прав і свобод, законних інтересів осіб під час проведення слідчих (розшукових) дій. Дане дослідження показало, що 57 % опитаних респондентів зазначили, що потрібно передбачити додаткові гарантії щодо осіб, які виявились непричетними до вчинення злочину після проведення слідчих (розшукових) дій (*стор. 56–57*).

Дисертанткою констатовано, що з принципу верховенства права впливає законність слідчих (розшукових) дій, яка вказує на їх відповідність чинному процесуальному законодавству, а також загально визнаним правам, свободам та законним інтересам їх учасників (*стор. 57–73*).

Другий розділ **«Правове та організаційне проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій як гарантії прав та свобод, законних інтересів учасників провадження»** складається з трьох підрозділів.

У процесі дослідження автором акцентовано увагу, що саме обґрунтованість проведення слідчих (розшукових) дій повинна не лише відповідати законності як загальній вимозі до форми і змісту будь-якого рішення, але і забезпечити його реалізацію у правозастосовній діяльності всіх органів досудового розслідування, прокуратури і суду (*стор. 75–79*).

Дисертанткою аргументовано, що вагоме значення для забезпечення гарантій прав та свобод, законних інтересів має розмежування фактичних та правових підстав для проведення слідчих (розшукових) дій. Фактичні та правові підстави покликані запобігти необґрунтованому втручанням органів досудового розслідування в особисте життя громадян (*стор. 79–81*).

Результати проведеного автором анкетування серед практичних працівників органів досудового розслідування та захисту свідчать про певне незрозуміння практичними працівниками різниці між цими підставами, що

призводить до того, що слідчі (розшукові) дії проводяться за наявності лише правових, тобто без достатніх фактичних підстав, тому, як наслідок, виявляються неефективними (*стор. 81*).

Дисертанткою досліджено, що у виняткових випадках та за умови коли в інший спосіб отримати інформацію неможливо, допускається проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Встановлено вимоги до взаємодії слідчих і оперативних працівників при проведенні НСРД: 1) взаємодія повинна мати конкретний характер; 2) ґрунтуватися на законі та правильному використанні форм, сил, методів та засобів роботи; 3) здійснюватися з дотриманням відповідних принципів (*стор. 85–101*).

При аналізі чинного кримінального процесуального законодавства окремих держав Європейського Союзу, зокрема, Республіки Польща, Федеративної Республіки Німеччини, Австрії, Італії, Литви, а також окремих держав «пострадянського простору»: Казахстану, Республіки Молдова, Грузії встановлено, що значна частина негласних слідчих (розшукових) дій була імплементована при розробленні КПК України 2012 року, зокрема шляхом виділення й змістовного наповнення глави 21 «Негласні слідчі (розшукові) дії» (*стор. 101–117*).

Третій розділ «Суб'єкти забезпечення захисту прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій» складається з трьох підрозділів.

Дисертанткою досліджено, що у порівнянні з КПК 1960 року процесуальне становище слідчого врегульовано не досить чітко. По декількох позиціях його повноваження значно звужені. Для прикладу, він зобов'язаний виконувати доручення та вказівки одночасно як прокурора, так і керівника органу досудового розслідування (*стор. 119–132*).

Тому цілком слушно автором було запропоновано внести зміни та доповнення, які, з одного боку, визначать чітко функцію та роль слідчого у кримінальному провадженні, а з іншого, підвищать гарантії його процесуальної самостійності (*стор. 132–137*).

Дисертанткою доведено, що дотриманню прав і свобод громадян сприятиме процесуальна діяльність керівника органу досудового розслідування, яка покликана забезпечити умови для ефективної роботи підлеглих та контроль за дотриманням ними вимог законодавства (*стор. 137–144*).

У дисертації підкреслено, що прокурор як суб'єкт забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження повинен здійснювати нагляд за своєчасністю і кваліфікованим провадженням невідкладних слідчих (розшукових) дій; з'ясувати, чи слідчим використано всі можливості для виявлення і закріплення доказів; перевіряти, чи всі версії про характер розслідуваного діяння та осіб, які його вчинили, висунуто (*стор. 144–155*).

Автором проведено теоретичний та практичний аналіз дослідження поняття слідчого судді та його ролі під час проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні (*стор. 155–169*).

Дисертанткою встановлено, що КПК України значно розширив кримінальні процесуальні гарантії захисника, надавши йому повноваження щодо здійснення доказування. Проте, як зазначається у дослідженні, визначені в КПК України кримінальні процесуальні гарантії захисника та механізми їх реалізації у досудовому розслідуванні є недосконалими й такими, що не відповідають ані змагальним засадам кримінального провадження у досудовому розслідуванні, ані потребам правозастосовної практики (*стор. 169–193*).

Позитивно оцінюючи науково-теоретичну та практичну значимість дисертаційного дослідження І.І. Цилюрик, його актуальність, наукову новизну та можливість використання пропозицій і рекомендацій дисертантки для розв'язання питань, пов'язаних із гарантіями прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій, необхідно наголосити, що окремі положення дисертації недостатньо чіткі та безперечні, має місце непереконлива аргументація деяких висновків. Зазначене обумовлює необхідність висловлення окремих коментарів, оцінок та зауважень, зокрема:

1. Дисертанткою сформульовано тему наукової роботи як «Гарантії прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій». Однак, відсутнє чітке авторське бачення механізму (механізмів) забезпечення гарантій прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій, а рівно ж, його складових елементів.

2. З метою досягнення дієвості кримінального провадження, застосовуються передбачені КПК України заходи забезпечення. Автор лише

фрагментарно звертається до цього питання. Під час публічного захисту, цікаво було б дізнатися бачення Інни Ігорівни щодо питання, як на її думку, чи існують ризики порушення прав, свобод та законних інтересів учасників не тільки під час проведення слідчих (розшукових) дій, а й під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження?

3. Пропозиції щодо доповнення КПК України в частині регламентації гарантій прав, законних інтересів учасників провадження, під час проведення слідчих (розшукових) дій – є конструктивними, доречними. Разом з тим видається, що первинно, у цьому контексті, варто було запропонувати доповнення саме до Конституції України.

4. Викладаючи своє авторське бачення, в окремих фрагментах роботи, автор або не достатньо чітко аргументує свою позицію, або ж протирічить «сам собі». Так, на стор. 191 дисертації Цилюрик І.І. вносить пропозицію про необхідність доповнювати протокол вказівкою про наявність або відсутність додатків до нього. Перед цим цитує ст. 105 КПК України, яка дійсно передбачає, що особа, яка проводила слідчу (розшукову) дію, до протоколу долучає додатки. Процесуальна конструкція проведення та оформлення слідчих (розшукових) дій фактично унеможлиблює відсутність таких додатків. Більше того, у п. 3 ч. 2 статті 99 КПК України абсолютно визначено положення стосовно додатків до протоколів процесуальних дій, а також носіїв інформації, на яких за допомогою технічних засобів зафіксовано процесуальні дії. Законодавець навіть виокремлює не тільки обов'язковість але й невід'ємність додатків, до прикладу, у ч. 2 ст. 104 КПК України.

5. Наступне зауваження торкається самої архітекtonіки роботи. Наприклад, розділ 3 «Суб'єкти забезпечення захисту прав та свобод, законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій (стор. 119).

Складовою цього розділу є такі підрозділи, як: 3.1 Дізнавач, слідчий, керівник органу дізнання, досудового розслідування, як суб'єкти забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів учасників провадження; 3.2 Прокурор, слідчий суддя, як суб'єкти забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження; 3.3 Захисник як суб'єкт забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження.

Чи не було б доцільніше оптимізувати структурування згаданого розділу відповідно до п. 19 ст. 3 КПК України, а саме: 3.1 Суб'єкти забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів учасників провадження з боку обвинувачення; 3.2 Суб'єкти, які здійснюють судовий контроль за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні; 3.3 Суб'єкти забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів учасників провадження з боку захисту - захисники та законні представники.

6. Викликає подив, чому автор, нехай і фрагментарно, не використав положення Закону України «Про судову експертизу», немає відповідних посилань, наприклад, у контексті підрозділу 3.3 «Захисник як суб'єкт забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження».

Цьому учаснику провадження «приділено увагу» у згаданому законодавчому акті. Відповідно до п. 4 ст. 15 Закону України «Про судову експертизу», проведення судових експертиз, обстежень і досліджень у кримінальному провадженні державними спеціалізованими установами, судово-медичними та судово-психіатричними установами на замовлення підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, їх захисників, законного представника, потерпілого, його представника здійснюється за рахунок замовника.

7. Зустрічаються окремі неточності під час цитування чинного законодавства. До прикладу, абзац п'ятий частини п'ятої статті 246 КПК України: «У рішенні про проведення негласної слідчої (розшукової) дії зазначається строк її проведення. Строк проведення негласної слідчої (розшукової) дії може бути продовжений: Головою Національної поліції...». Натомість дисертантка зазначає Міністром внутрішніх справ України (стор. 99).

Водночас вказані зауваження мають здебільшого характер побажань щодо подальшого покращення наукової роботи або є дискусійними та такими, що не знижують достатньо високого рівня і позитивної характеристики дисертації.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

Дисертація **Цилюрик Інни Ігорівни «Гарантії прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій»**, подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний

процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність є завершеною науковою роботою, виконана особисто здобувачкою у виді кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису, містить нові науково обґрунтовані результати проведених досліджень, які розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для теорії й практики забезпечення гарантій прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження під час проведення слідчих (розшукових) дій, відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (із змінами та доповненнями), а її автор Циліорик Інна Ігорівна за результатами публічного захисту **заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук** за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:

професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ доктор юридичних наук, професор

А.В. Мовчан

